

6. NEZISKOVÝ SEKTOR

Pro pochopení postavení tzv. neziskového sektoru musíme nastínit celé prostředí národního hospodářství. V odborných učebnicích věnovaných ekonomice najdeme mnoho kritérií, pro naše potřeby však vyjdeme z členění, které zohledňuje princip financování (Rektořík a kol., 2001, s. 13–14.)

Národní hospodářství

1. ziskový (tržní) sektor
2. neziskový (netržní) sektor
 - 2a. veřejný sektor
 - 2b. soukromý sektor
 - 2c. sektor domácností

V ziskovém (tržním) sektoru jsou prostředky získávány z prodeje zboží, které sektor sám vytváří nebo distribuuje. Prodej se uskutečňuje za tržní ceny, která se vytváří na základě vztahu nabídky a poptávky. Tržní sektor je financován z prostředků, které subjekty pohybující se v tomto segmentu hospodářství vytváří. Cílem celého sektoru je podnikání za účelem dosažení zisku.

V neziskovém (netržním) sektoru jsou prostředky pro fungování subjektů získávány v přerozdělovacím procesu (z veřejných financí). Cílem neziskového sektoru není zisk ve finančním vyjádření, ale dosažení užitku, který má zpravidla podobu veřejné služby.

Neziskový veřejný sektor je financován z veřejných financí, je řízen a spravován veřejnou správou, rozhoduje se v ní veřejnou volbou a podléhá veřejné kontrole. Cílem tohoto sektoru je poskytování veřejné služby. Tento sektor zabezpečuje zejména výkon státní správy na úrovni státu, regionu, obce prostřednictvím tzv. organizačních složek státu a územních celků včetně některých příspěvkových organizací.

Neziskový soukromý sektor (též někdy označovaný jako sektor nevládních neziskových organizací nebo také jako tzv. třetí sektor) nemá za cíl zisk, ale přímý užitek. Je financován soukromými financemi (ale i příspěvky z veřejných financí) od fyzických i právnických osob, které za své soukromé peníze nedostávají finančně vyjádřený zisk. Neziskový soukromý sektor stojí mimo dosah veřejné správy. Veřejná správa však tvoří okolí tohoto sektoru. Posláním neziskových organizací je podílení se na veřejné politice v rámci občanské společnosti, což vychází ze základního práva občana demokratické společnosti – práva na svobodu sdružování.

Sektor domácností vstupuje na trh produktů a trh výrobních faktorů a zasahuje tak do koloběhu financí. Tento sektor má význam pro formování společnosti, což zpětně ovlivňuje kvalitu i chod neziskových organizací.

Znaky neziskové organizace

Dosud není nezisková organizace jednoznačně definována odbornou literaturou.

Proto většina definic vychází ze zákona č. 586/1992 Sb. O daních z příjmu. Za neziskovou organizaci se považuje taková, která je organizována jako právnická osoba, která nebyla zřízena za účelem podnikání.

Společnými znaky neziskových organizací jsou (Šimková, 2012, s. 10):

- jedná se o právnické osoby
- není založena za účelem podnikání
- není založena za účelem tvorby zisku
- uspokojuje konkrétní potřeby občanů a komunit
- mohou, ale nemusí být financovány z veřejných rozpočtů.

Soukromé neziskové organizace se vyznačují ještě společnými znaky:

- mají ze zákona povolenou svoji autonomii, tj. nejsou řízeny z vnějšího okolí
- členství v těchto organizacích je realizováno výhradně na principu dobrovolnosti
- vytváří neformální členské struktury, ale vždy v rámci legislativy, podle které byly založeny a podle které realizují svoji činnost.

Vize a mise neziskových organizací

Při zakládání neziskové společnosti je prvním krokem formulace představy = vize, která je předpokladem úspěšného uplatnění jejího poslání i vypracování strategického plánu. Vize definuje základní orientaci společnosti, to znamená, čím chce být, kam chce ve své činnosti směřovat, kam se chce dostat, pro koho je její činnost určena atd. Vize by měla hledět do budoucnosti, měla by být krátká, srozumitelná pro každého a může být společná pro více společností (v místě, ve státě atd.), například: Chceme pomáhat udržovat tradice v Brně Líšni.

Dalším krokem při zakládání neziskové společnosti je formulace její mise = poslání. Poslání vymezuje důvod existence ekonomického subjektu, má konkrétní charakter, je výstižná a formulovaná tak, aby společnost odlišovala od jiných podobně orientovaných společností. Tento je orientačním vodítkem při rozhodování o dlouhodobých cílech a strategiích organizace. V případě neziskových organizací je poslání definováno souborem potřeb, která daná společnost uspokojuje prostřednictvím užitečných hodnot produkovaných statků a služeb (Strecková – Malý a kol., 1998, s. 167).

Finanční zdroje neziskových organizací

Neziskové organizace pro své působení využívají dva toky financí. Jednak jsou to tzv. výnosy a dále zvláštní finanční zdroje.

Výnosy:

- z vlastní činnosti
- z doplňkové činnosti
- z prodeje či pronájmu
- z reklam
- z darů, dědictví, sponzoringu
- od pojišťoven a fondů
- z úroků svých vkladů a půjček
- ze sbírek, tombol, loterií
- ze zdrojů vzniklých organizací zákonnými daňovými úlevami
- z příspěvků z veřejných rozpočtů ve formě např. příspěvků, dotací

Zvláštní finanční zdroje (pro některé neziskové organizace):

- členské příspěvky (např. profesní komory, politické strany apod.)
- příspěvky věřících občanů (některé náboženské společnosti)
- výnosy z daní a poplatků stanovených zákony (obce, kraje)
- vklady zakladatelů (nadace, nadační fondy)
- výnosy z obchodování s cennými papíry ve vlastnictví organizace na kapitálovém trhu
- úvěry

Hledání nových zdrojů prostředků pro fungování neziskových organizací se nazývá **fundraising**. Jedná se o různé metody a postupy, jak je možné získat finanční i jiné prostředky.

Hospodaření neziskových organizací

Každá organizace, ať zisková či nezisková, musí důsledně vést účetní evidenci výnosů a nákladů, aktiv a pasiv, toku finančních prostředků, zdanění příjmů, majetku a služeb. Z toho důvodu musí každá nezisková organizace:

- znát účetní a daňové předpisy
- být schopna připravit účetní doklady a vstupy do těchto dokladů, včetně oběhu účetních dokladů a přesného vymezení kompetencí pro jejich schvalování a evidenci
- zavést dokonalý systém zpracování kalkulací nákladů na jednotlivé činnosti za účelem tvorby cen a především pro zjišťování efektivnosti vynaložených nákladů (zejména hrazených z prostředků veřejných rozpočtů a podléhajících veřejné kontrole)

- vést účetnictví neziskových organizací na základě stejných principů jako účetnictví v ziskových organizacích. Stále však platí určité rozdíly, např. rozdílné zdanění neziskových organizací, daňové úlevy např. u daně z příjmu či daně z nemovitostí apod.

Kontrolní otázky:

Jaký je rozdíl mezi ziskovým a neziskovým sektorem?

Jaké jsou hlavní znaky neziskové organizace?

Jaké mohou být zdroje financování neziskové organizace?